

OPINIA PRAWNA

dot. projektu z dnia 26 czerwca 2018 roku ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o ochronie baz danych, implementującej Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1564 z dnia 13 września 2017 roku

sporządzona na zlecenie Polskiej Izby Książki

I. Przedmiot opinii

Przedmiotem niniejszej opinii jest analiza projektu z dnia 26 czerwca 2018 roku ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o ochronie baz danych, implementującej Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1564 z dnia 13 września 2017 roku.

II. Stan faktyczny i prawny

W roku 2013 Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) doprowadziła do uchwalenia **Traktatu z Marrakeszu o ułatwieniu dostępu do opublikowanych utworów osobom niewidomym, słabowidzącym i osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznawanie się z drukiem**, który Polska podpisała wraz ze 129 innymi krajami.

Głównym celem Traktatu z Marrakeszu jest **ustanowienie międzynarodowego standardu korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z utworów publikowanych w postaci druku i pozostających pod ochroną prawa**. Związanie się Traktatem stanowi wyraz poparcia dla działań podejmowanych przez społeczność międzynarodową w ramach realizacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 roku, ratyfikowanej przez Polskę w 2012 roku (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169).

Traktat z Marrakeszu zobowiązuje umawiające się strony, aby ustanowiły w swoich krajowych przepisach prawnych, że niektóre podmioty mogą bez upoważnienia podmiotu praw autorskich powielać lub rozpowszechniać kopie opublikowanych utworów w formie umożliwiającym dostęp osobom niewidomym, niedowidzącym i cierpiącym na inne zaburzenia odczytu druku (zwanym dalej „beneficjentami”). Państwa sygnatariusze Traktatu

powinny również ułatwiać transgraniczną wymianę handlową kopii utworów w przystępnym formacie poprzez zezwolenie na niektóre formy wywozu i przywozu tych kopii.

Zgodnie z Artykułem 3 tego Traktatu „**beneficjent**” to osoba, która:

- a) jest niewidoma;
 - b) posiada niepełnosprawność wzroku lub ma ograniczoną zdolność postrzegania lub czytania, niepoddającą się korekcji w takim stopniu, aby funkcja wzroku tej osoby stała się zasadniczo równoważna z funkcją wzroku osoby nieposiadającej takiego ograniczenia lub takiej niepełnosprawności, i w związku z tym nie jest w stanie czytać utworów drukowanych w zasadniczo takim samym stopniu, co osoby nieposiadające takiego upośledzenia lub takiej niepełnosprawności; lub
 - c) ze względu na inną niepełnosprawność fizyczną nie jest w stanie trzymać książki bądź posługiwać się nią lub też skupić wzroku bądź poruszać oczami w stopniu umożliwiającym czytanie w normalnych okolicznościach;
- niezależnie od jakichkolwiek innych niepełnosprawności.

Dnia 13 września 2017 r. zostały uchwalone dwa akty prawa europejskiego:

- 1) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1564 z dnia 13 września 2017 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem oraz w sprawie zmiany dyrektywy 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym;

oraz

- 2) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1563 z dnia 13 września 2017 r. w sprawie transgranicznej wymiany między Unią a państwami trzecimi kopii w dostępnych formatach określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznanie się z drukiem.

Państwa członkowskie mają czas do 11 października 2018 r. na implementację Dyrektywy 2017/1564. Rozporządzenie 2017/1563 obowiązuje wprost (nie wymaga implementacji do porządku krajowego).

III. Akty prawne i inne dokumenty

- 1) Traktat z Marrakeszu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej w sprawie ułatwienia dostępu do opublikowanych utworów drukowanych osobom niewidomym i słabowidzącym oraz osobom z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznawanie się z drukiem (dalej: „Traktat z Marrakeszu”)
- 2) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1564 z dnia 13 września 2017 roku w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznawanie się z drukiem oraz w sprawie zmiany dyrektywy 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (dalej: „Dyrektywa 2017/1564”);
- 3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1563 z dnia 13 września 2017 roku w sprawie transgranicznej wymiany między Unią a państwami trzecimi kopii w dostępnych formatach określonych utworów i innych przedmiotów chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi z korzyścią dla osób niewidomych, osób słabowidzących lub osób z niepełnosprawnościami uniemożliwiającymi zapoznawanie się z drukiem (dalej: „Rozporządzenie 2017/1563”).
- 4) Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 22 maja 2001 roku w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (dalej: „Dyrektywa 2001/29/WE”);
- 5) Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. Nr 24, poz. 83, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 666 (dalej: „pr. aut.”);

oraz

- 6) Projekt nowelizacji ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. Nr 24, poz. 83, tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. poz. 666 (dalej: „Projekt Nowelizacji”).

IV. Wnioski

- konstruując nową licencję ustawową (dozwolony użytek) dla potrzeb beneficjentów osób Dyrektywy 2017/1564, ustawodawca krajowy winien uwzględnić m.in. następujące przepisy Dyrektywy:
 - 1) art. 3 ust. 2 Dyrektywy, zakazujący naruszania integralności utworów adaptowanych do potrzeb beneficjentów,
 - 2) art. 3 ust. 3 Dyrektywy, wskazujący na ograniczenie dozwolonego użytku poprzez zastosowanie tzw. trójstopniowego testu, zakazującego naruszania „w sposób nieuzasadniony uzasadnionych interesów podmiotów uprawnionych”,
 - 3) art. 5 ust. 1 Dyrektywy, statuujący obowiązek „staranności w postępowaniu z utworami i innymi przedmiotami ochrony”,
 - 4) art. 5 ust. 2 Dyrektywy, wprowadzający obowiązek transparentności funkcjonowania „upoważnionych podmiotów” oraz rozliczalności ich działalności;
- korekty wymaga zawarte w Projekcie Nowelizacji pojęcie „beneficjentów z ograniczoną zdolnością czytania”, jako wadliwego, skoro intencją ustawodawcy jest, aby mieściło w sobie wszystkie kategorie osób będących beneficjentami Dyrektywy 2017/1564, w tym osoby niewidome. Dla usunięcia wadliwości rekomendować należy użycie pojęcia „beneficjenci”, którym posługuje się Dyrektywa;
- definiując pojęcie „upoważnionych podmiotów” (art. 1 pkt 1 Projektu Nowelizacji) ustawodawca krajowy powinien uwzględnić art. 2 pkt 4 Dyrektywy, zgodnie z którym „upoważnione podmioty” powinny prowadzić „na zasadzie niekomercyjnej działalność na rzecz beneficjentów w zakresie edukacji, szkoleń, czytania adaptacyjnego lub dostępu do informacji”. Tymczasem definicja zawarta w Projekcie Nowelizacji niezwykle szeroko i w sposób co najmniej niedookreślony, statuuje trudny do zdekodowania krąg podmiotów, mogących do aspirować do statusu podmiotów upoważnionych, włączając do tego katalogu „jednostki sektora finansów publicznych” oraz „organizacje prowadzące działalność pożytku publicznego”, co nie jest bliżej uzasadnione, w szczególności nie przemawia za tym treść implementowanej regulacji;
- zasadne byłoby skorygowanie definicji „kopii utworu w dostępnym formacie” poprzez wskazanie, że „kopia” taka powstała w wyniku „dostosowania” utworu do potrzeb beneficjentów; nie zaś w wyniku modyfikacji, ponieważ to rodziłoby ryzyko możliwego naruszenia integralności, na co Dyrektywa nie zezwala;
- zasadne byłoby wprowadzenie przez ustawodawcę krajowego obowiązku oznaczania egzemplarzy (kopii) przeznaczonych dla beneficjentów z wyłączoną lub ograniczoną zdolnością czytania;

- korzystanie z utworów i przedmiotów praw pokrewnych przez beneficjentów i podmioty upoważnione nie pociąga za sobą konieczności zapłaty wynagrodzenia na rzecz uprawnionych – zatem zasadne jest rozważenie przez polskiego ustawodawcę wprowadzenia w polskim systemie prawnym systemu rekompensat dla podmiotów uprawnionych w związku z wprowadzeniem licencji ustawowej (dozwolonego użytku) – na wzór systemu wynagrodzeń dla twórców i wydawców z tytułu wypożyczeń bibliotecznych (*public lending right*), ponieważ projektowany wyjątek stanowi istotny wyłom w prawach wyłącznych, a możliwość wprowadzenia stosownych rekompensat przewiduje art. 3 ust. 6 Dyrektywy 2017/1564, tymczasem w Projekcie Nowelizacji nie została nawet zasygnalizowana;
- zbędność (*superfluum*) sankcji nieważności w odniesieniu do postanowień umownych wyłączających dozwolony użytek dla osób niepełnosprawnych (projektowany art. 35a ust. 2) – albowiem przepisy wprowadzające licencję ustawową (dozwolony użytek) mają charakter bezwzględnie obowiązujący i nie można ich wyłączyć umową, a w świetle art. 58 § 1 Kodeksu cywilnego czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna.

V. Analiza

1. Cele regulacji unijnej

Celem Projektu Nowelizacji jest wdrożenie do polskiego porządku prawnego Dyrektywy 2017/1564.

W uzasadnieniu powołano najważniejsze cele Dyrektywy 2017/1564:

- „dyrektywa ma (...) na celu poprawę dostępności książek, w tym książek elektronicznych, czasopism, gazet, magazynów oraz innych rodzajów tekstu pisanego, notacji, w tym zapisu nutowego, oraz innych materiałów drukowanych, w tym również w formie dźwiękowej, cyfrowych lub analogowych, internetowych lub pozainternetowych, w formatach, dzięki którym te utwory i inne przedmioty objęte ochroną stają się dostępne dla tych osób zasadniczo w takim samym stopniu jak dla osób bez takiego ograniczenia lub niepełnosprawności” (motyw 7 preambuły);
- „celem przyjęcia niniejszej dyrektywy jest zapewnienie przez Unię beneficjentom dostępu do książek i innych materiałów drukowanych w dostępnych formatach na całym rynku wewnętrznym. Niniejsza dyrektywa stanowi zatem zasadniczy krok do poprawy dostępu osób niepełnosprawnych do utworów” (motyw 18 preambuły).

Jednakże oprócz realizacji celów, zmierzających do poszanowania i zagwarantowania praw beneficjentów projektowanych rozwiązań, nie należy tracić z pola widzenia przewidzianych przez regulatora unijnego ograniczeń co do sposobu ukształtowania wyjątku w prawach wyłącznych, które zostały przewidziane w tej samej Dyrektywie 2017/1564, a to:

- 1) art. 3 ust. 2 Dyrektywy, zakazujący naruszania integralności utworów adaptowanych do potrzeb beneficjentów,
- 2) art. 3 ust. 3 Dyrektywy, wskazujący na ograniczenie dozwolonego użytku poprzez zastosowanie tzw. trójstopniowego testu, zakazującego naruszania „w sposób nieuzasadniony uzasadnionych interesów podmiotów uprawnionych”,
- 3) art. 5 ust. 1 Dyrektywy, statuujący obowiązek „staranności w postępowaniu z utworami i innymi przedmiotami ochrony”,
- 4) art. 5 ust. 2 Dyrektywy, wprowadzający obowiązek transparentności funkcjonowania „upoważnionych podmiotów” oraz rozliczalności ich działalności.

Powołane wyżej przepisy unijne wyznaczają pewne gwarancje dla zabezpieczenia interesów podmiotów praw wyłącznych, które nie mogą pozostać zignorowane przez ustawodawcę krajowego.

2. Pojęcie i definicja „kopii utworu w dostępnym formacie” w Projekcie Nowelizacji

Wątpliwości budzi sformułowanie w art. 1 Projektu Nowelizacji następującej definicji:

„kopią utworu w dostępnym formacie jest:

- a) kopia powstała w wyniku modyfikacji, niezbędnej w celu zapewnienia beneficjentowi z ograniczoną zdolnością czytania równie skutecznego i wygodnego dostępu do utworu, jak ten, z którego korzysta osoba bez niepełnosprawności,*
- b) kopia sporządzona bez dalszej modyfikacji z kopii, o której mowa w lit. a.”*

Nowa licencja ustawowa ma służyć beneficjentom z wyłączoną lub ograniczoną zdolnością czytania. To właśnie dobrem tych osób ma być podyktowane doprowadzenie sposobu utrwalenia utworu do postaci przyjaznej beneficjentom – po to, aby zapewnić im możliwość zapoznania się z utworem. W tym kontekście **użycie przez ustawodawcę słowa „modyfikacja” wydaje się niewłaściwe, z uwagi na to, że Dyrektywa wyraźnie przewiduje zakaz naruszania integralności utworów.** Innymi słowy dostosowanie utworu nie może przekraczać granicy, przy przekroczeniu której doszłoby do naruszenia jego integralności, albowiem to wykaczałoby poza ramy dozwolonego użytku.

Czynności techniczne polegające na przygotowaniu utworów lub przedmiotów praw pokrewnych do postaci zdanej do korzystania przez osoby niepełnosprawne z użyciem odpowiedniego oprogramowania i urządzeń przyjaznych osobom niepełnosprawnym nie powinny prowadzić do ich modyfikacji, ale co najwyżej polegać na ich **dostosowaniu.**

Zatem właściwsze wydaje się w ramach tego uregulowania wskazanie, że „kopia w dostępnym formacie” ma powstać w wyniku „dostosowania” utworu (przedmiotu praw pokrewnych) do potrzeb beneficjentów (takie jak np. zapisanie w stosownym formacie cyfrowym zdającym do odczytania przez syntetyzatory mowy, przetłumaczenie na język dostępny dla beneficjentów, np. Braila, itp.).

W literaturze zwrócono uwagę, że „utwory powinny być udostępniane w formie, która koresponduje z charakterem niepełnosprawności (jej naturą) tej kategorii osób niepełnosprawnych, dla których utwory (i przedmioty praw pokrewnych) są przeznaczone. Chodzi mianowicie o to, aby umożliwić osobom niepełnosprawnym zaznajomienie się z utworami (i odpowiednio przedmiotami praw pokrewnych), z których nie mogą skorzystać (lub to korzystanie byłoby bardzo utrudnione). Wiąże się to z przygotowaniem utworu w odpowiedniej wersji (formacie) dostosowanej do możliwości percepcji danej grupy osób niepełnosprawnych” (tak: J. Ożegalska-Trybalska, S. Stanisławska-Kloc, *Prawo autorskie...*, s. 26).

W powyższym kontekście należy wskazać, że projektowany wyjątek ma się odnosić nie tylko do utworów, ale także do niektórych przedmiotów praw pokrewnych (zgodnie bowiem z Projektem Nowelizacji art. 101 ma otrzymać brzmienie: „Do artystycznych wykonań, fonogramów, wideogramów, nadań programów, pierwszych wydań oraz wydań naukowych i krytycznych stosuje się odpowiednio przepisy art. 1 ust. 4, art. 6, art. 61, art. 8 ust. 2, art. 35⁵-35⁹, art. 35a-35e, art. 39, art. 51, art. 79 i art. 80.”). Należałoby zatem skorygować pojęcie „kopii utworu” poprzez dookreślenie tego pojęcia jako „kopii utworu lub przedmiotu praw pokrewnych”.

3. Konieczność korekty pojęcia „beneficjentów z ograniczoną zdolnością czytania”

Korekty wymaga pojęcie „**beneficjentów z ograniczoną zdolnością czytania**”, które znalazło się w projektowanym Projekcie Nowelizacji. Jest ono dotknięte ewidentną wadliwością, albowiem wśród beneficjentów mają się znaleźć osoby niewidome.

Należy rekomendować dokładne przejęcie definicji zgodnej z Dyrektywą 2017/1564, która jest skonstruowana w następujący sposób:

„<<**beneficjent**>> oznacza, niezależnie od jakichkolwiek innych niepełnosprawności, osobę:

a) niewidomą;

b) z niepełnosprawnością wzroku niepoddającą się korekcji w takim stopniu, aby funkcja wzroku tej osoby stała się zasadniczo równoważna z funkcją wzroku osoby bez takiej niepełnosprawności, i która w związku z tym nie jest w stanie czytać utworów drukowanych w zasadniczo takim samym stopniu jak osoba bez takiej niepełnosprawności;

- c) która ma ograniczoną zdolność postrzegania lub czytania i która w związku z tym nie jest w stanie czytać utworów drukowanych w zasadniczo takim samym stopniu jak osoba bez takiego ograniczenia; lub
- d) która ze względu na inną niepełnosprawność fizyczną nie jest w stanie trzymać książki lub posługiwać się nią, lub też skupić wzroku lub poruszać oczami w stopniu umożliwiającym normalne czytanie”.

Niezależnie od powyższej uwagi, natury techniczno – legislacyjnej, warto w tym miejscu zauważyć, że rozpowszechnienie utworów (przedmiotów praw pokrewnych) wśród beneficjentów Dyrektywy 2017/1564 powinno odbywać się z zastosowaniem odpowiednich środków zabezpieczenia, ograniczających dostęp do nich tylko dla beneficjentów, z wyłączeniem osób nieuprawnionych. Należy bowiem pamiętać, że wkroczenie w prawa wyłączne następuje w oparciu i w granicach dozwolonego użytku, a więc tak jak w przypadku innych wyjątków ustawowych legalność takiego działania będzie oceniana z punktu widzenia ochrony praw wyłącznych. Nieograniczone (niekontrolowane) udostępnianie (rozpowszechnianie) oznaczałoby zaś przekroczenie granic nowej licencji ustawowej (dozwolonego użytku), a tym samym uzasadniałoby zarzut bezprawnego działania (naruszenia praw autorskich i pokrewnych).

Celem zabezpieczenia przed nieuprawnionym rozpowszechnianiem praktyka może rozważyć opatrywanie plików unikalnym kodem, tzw. watermarkiem. Model taki został przyjęty przez duńską bibliotekę niewidomych, która stosuje w odniesieniu do książek elektronicznych i książek audio unikalne kody identyfikujące (Zielona Księga. Prawo autorskie, s. 15). Model taki znalazł zastosowanie także na platformie internetowej IBUK Libra Light, który stanowi polską unikalną i pionierską inicjatywę, która powstała w ścisłej współpracy PIK z m.in. Działem Zbiorów dla Niewidomych w Głównej Bibliotece Pracy i Zabezpieczenia Społecznego. Wychodzi naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnością wzrokową, gromadząc publikacje przekazane osobom z niepełnosprawnością wzrokową dobrowolnie, jednocześnie umożliwiając kontrolę uprawnionych nad procesem rozpowszechniania wskazanym beneficjentom. W przekonaniu Polskiej Izby Książki platforma IBUK Libra Light jest przykładem optymalnej i zgodnej współpracy godzącej interes osób niepełnosprawnych w dostępie do dóbr kultury oraz podmiotów uprawnionych, zainteresowanych w utrzymaniu kontroli nad dystrybucją chronionych utworów i przedmiotów praw pokrewnych.

Mając na uwadze aspekty praktyczne stosowania nowego prawa, rekomendować należy ponadto rozwiązanie polegające na wprowadzeniu indywidualnych kont użytkowników wraz z odpowiednimi zabezpieczeniami (w postaci haseł itp.), które zapewnią dostęp beneficjentom Dyrektywy 2017/1564, eliminując jednocześnie dostęp osób nieuprawnionych. Zasadne jest także umieszczanie na egzemplarzach edycji specjalnych przeznaczonych dla

beneficjentów Dyrektywy informacji o ich sporządzeniu na podstawie nowej licencji ustawowej i o tym, że zostały przeznaczone wyłącznie dla beneficjentów.

Taka praktyka (tj. informowanie o przeznaczeniu edycji dla beneficjentów Dyrektywy 2017/1564 oraz oznaczanie ich unikalnym kodem identyfikującym) może usunąć ewentualne wątpliwości co do rzeczywistego celu wykorzystywania utworu (przedmiotu praw pokrewnych) co wydaje się niezwykle istotne z punktu widzenia zarówno twórców, jak i wydawców. Może także rozwiewać obawy co do legalności eksploatacji, a to z kolei jest istotne z punktu widzenia odpowiedzialności prawnej spoczywającej na podmiotach upoważnionych.

W powiązaniu z dozwolonym użytkowaniem przewidzianym dla beneficjentów Dyrektywy 2017/1564, należy mieć również na uwadze art. 34, zgodnie z którym można korzystać z utworów w granicach dozwolonego użytku pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła. Podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości. Nie ulega wątpliwości, że edycje utworów lub innych przedmiotów praw pokrewnych przeznaczone dla osób niepełnoprawnych powinny zawierać oznaczenie twórcy i źródła. Opracowując taką edycję należy podać autorstwo danego utworu, w przypadku tłumaczeń także nazwisko tłumacza, a w niektórych przypadkach zasadne będzie także wskazanie osoby, która dokonała opracowania. W pełni zasadne będzie także podawanie wydawcy. W przypadku audiobooków zakres informacji koniecznych do podania będzie szerszy, gdyż oprócz autora (czasem także tłumacza i redaktora) oraz wydawcy, audiobook jest efektem działania lektora, któremu przysługują prawa pokrewne do artystycznego wykonania, a także rezultatem wkładu finansowego producenta fonogramu, któremu również przysługują prawa pokrewne. Praktyka taka uchroni przed naruszeniem autorskich praw osobistych.

4. Pojęcie i definicja „upoważnionych podmiotów” w Projekcie Nowelizacji

Stosownie do art. 2 pkt 4 Dyrektywy 2017/1564 pojęcie „upoważniony podmiot” oznacza „podmiot, który został upoważniony lub uznany przez państwo członkowskie do prowadzenia na zasadzie niekomercyjnej działalności na rzecz beneficjentów w zakresie edukacji, szkoleń, czytania adaptacyjnego lub dostępu do informacji. Pojęcie to obejmuje również instytucje publiczne lub organizacje nienastawione na zys oferujące takie same usługi beneficjentom w ramach swoich głównych działań, obowiązków instytucjonalnych lub w ramach swoich zadań realizowanych w interesie publicznym”.

Tymczasem projektodawca krajowy projektując zmianę w art. 6 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych i przesądzając które podmioty mogą korzystać z wprowadzanych w Projekcie Nowelizacji przywilejów dla dobra ich beneficjentów, zdecydował się na skorygowanie definicji unijnej. I tak według projektowanej definicji prawa krajowego:

„upoważnionym podmiotem jest jednostka sektora finansów publicznych lub nie działająca w celu osiągnięcia zysku organizacja prowadząca działalność pożytku publicznego, która w ramach swoich statutowych zadań prowadzi działania na rzecz beneficjentów z ograniczoną zdolnością czytania”.

Odczytanie katalogu podmiotów upoważnionych – zgodnie z treścią projektowanej regulacji prowadzi do wniosku, że jest tak szerokie ukształtowanie tego katalogu jest pozbawione uzasadnionych racji. Zgodnie z art. 9 ustawy o finansach publicznych sektor finansów publicznych tworzą:

- 1) organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
- 2) jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki;
 - 2a) związki metropolitalne;
- 3) jednostki budżetowe;
- 4) samorządowe zakłady budżetowe;
- 5) agencje wykonawcze;
- 6) instytucje gospodarki budżetowej;
- 7) państwowe fundusze celowe;
- 8) Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- 9) Narodowy Fundusz Zdrowia;
- 10) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
- 11) uczelnie publiczne;
- 12) Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
- 13) państwowe i samorządowe instytucje kultury;
- 14) inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

Z kolei status organizacji pożytku publicznego może uzyskać organizacja pozarządowa (z wyjątkiem partii politycznych i należących do nich fundacji, związków zawodowych, organizacji pracodawców oraz samorządów zawodowych), jak również spółka kapitałowa powołana w celu niezwiązanym z prowadzeniem działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi przez co najmniej dwa lata działalność w obszarach tzw. pożytku publicznego, które zostały określone ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Status OPP nadają organizacjom wydziały gospodarcze Krajowego Rejestru Sądowego sądów rejonowych odpowiednich dla adresu siedziby organizacji. Status ten jest nadawany na własny wniosek organizacji aspirującej, po sprawdzeniu jego formalnej i merytorycznej poprawności.

Nadto do zaprojektowanego katalogu wchodzi jeszcze podmioty działające na podstawie przepisów o wolontariacie, niezwykle szeroko i w sposób co najmniej niedookreślony statuujących trudny do zdekodowania krąg pomiotów, mogących do tego statusu aspirować.

Już nawet pobieżne przeanalizowanie katalogu wyżej wskazanych jednostek finansów publicznych wskazuje, że brak jest uzasadnionych przesłanek, aby wszystkie te podmioty miały zyskać status „podmiotów upoważnionych”. Wprowadzenie tego rozwiązania wydaje się co najmniej nieprzemyślane, a na pewno nie jest uzasadnione w świetle intencji wynikających z Dyrektywy. Status podmiotu upoważnionego, w myśl Dyrektywy, powinien bowiem uzyskać taki podmiot, który jest zdalny i kompetentny do prowadzenia na zasadzie niekomercyjnej **działalności na rzecz beneficjentów w zakresie edukacji, szkoleń, czytania adaptacyjnego lub dostępu do informacji**. W myśl Dyrektywy pojęcie „podmiotów upoważnionych” obejmuje również **instytucje publiczne lub organizacje nienastawione na zys oferujące takie same usługi beneficjentom w ramach swoich głównych działań, obowiązków instytucjonalnych lub w ramach swoich zadań realizowanych w interesie publicznym**.

Mając na uwadze odpowiedzialność spoczywającą na podmiotach upoważnionych oraz specyfikę ich działalności, która będzie wynikała ze szczególnego statusu, które zyskają dzięki nowym regulacjom, należy postulować, aby były to podmioty, które mają doświadczenie i wiedzę o tym w jaki sposób prowadzić rozpowszechnianie dóbr chronionych prawem autorskim i prawami pokrewnymi, tak aby nie doprowadzić jednocześnie do naruszenia praw i interesów podmiotów uprawnionych.

W świetle powyższego, należy zdecydowanie rekomendować korektę projektowanych zmian w zakresie definicji pojęcia „podmiotu upoważnionego”, poprzez przejęcie definicji zawartej w Dyrektywie, co byłoby zabiegiem o wiele lepszym, niż zaprojektowane rozwiązania. Pozostawienie zaprojektowanej obecnej definicji jest jednoznaczne z nieuzasadnionym rozszerzeniem katalogu podmiotów upoważnionych, a tym samym nie stanowi właściwej implementacji Dyrektywy.

5. Konieczność rozważenia wprowadzenia systemu rekompensat

Należy mieć na uwadze, że w ust. 14 preambuły do Dyrektywy 2017/1564 ustawodawca unijny przewiduje możliwość wprowadzenia w porządkach krajowych państw członkowskich systemu rekompensat dla podmiotów autorsko uprawnionych.

Z punktu widzenia ochrony podmiotów praw wyłącznych z zakresu własności intelektualnej (praw autorskich, praw pokrewnych czy praw *sui generis* do baz danych), brak jest uzasadnienia dla zignorowania interesów podmiotów praw wyłącznych. Ustawodawca krajowy wprowadzając zawarty w Projekcie Nowelizacji nowy wyjątek, jakkolwiek

AGATA PASZEK

KANCELARIA
ADWOKACKA

UL. SAREGO 14/3, 31-047 KRAKÓW
TEL./FAX: (12) 430 51 20, FAX: (12) 444 17 51
WWW.SAREGO.PL

podążając za obowiązkiem implementacji prawa unijnego, powinien rozważyć wprowadzenie rozwiązań rekompensujących podmiotom uprawnionym wprowadzenie nowych ograniczeń ich praw.

Kraków, dnia 16 lipca 2018 roku

Agata Paszek
adwokat